

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Design) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าต่อการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าและพฤติกรรมการดูแลเท้า ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลชุมชน ประชากรเป็นผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับบริการคลินิกโรคเบาหวาน แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ทั้งสิ้น 1,171 คน โดยคุณสมบัติในการคัดเข้าการศึกษาคือ เป็นเบาหวานอย่างน้อย 5 ปี มารับบริการที่คลินิกโรคเบาหวาน แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลป่าโมก มีการรับรู้สถิติสัมพันธัญะดีสามารถให้ข้อมูลได้ด้วยตนเองและอ่านออก เขียนได้ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการดูแลเท้าครบตามกำหนด คุณสมบัติในการคัดออกจากการศึกษาคือ ผู้ที่มีภาวะแทรกซ้อนรุนแรงจากโรคเบาหวานที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้ เช่น โรคหลอดเลือดสมอง กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดหรือหัวใจวาย เป็นต้น และคุณสมบัติการยุติการเข้าร่วมการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีภาวะแทรกซ้อนรุนแรงที่เป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมระหว่างเข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้า เช่น โรคหัวใจ โรคไต โรคความดันโลหิตสูงที่มีระดับความดันโลหิตมากกว่า 160/100 มิลลิเมตรปรอท ไม่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าครบตามโปรแกรมที่กำหนด และปฏิเสธการเข้าร่วมโปรแกรมหลังจากเข้าร่วมแล้ว โดยพบว่ามีผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 511 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 72 คน (ร้อยละ 14.1) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 36 คนและกลุ่มควบคุม 36 คนและเมื่อสิ้นสุดโครงการเหลือกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 67 คน (คิดเป็นร้อยละ 93.1) โดยกลุ่มทดลองเหลือ 34 คน (ออกจากโครงการเนื่องจากย้ายที่อยู่ 2 คน) และกลุ่มควบคุม 33 คน (ออกจากโครงการเนื่องจากย้ายที่อยู่ชั่วคราวจึงไม่มาตรวจตามนัดได้ 3 คน) โดยมีผู้ออกจากโครงการทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 6.9)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าที่สร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพและทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนและคู่มือการดูแลเท้า ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับพยาบาลที่ปฏิบัติงานในคลินิก

เบาหวานโรงพยาบาลชุมชนจำนวน 3 รายและผู้ป่วยเบาหวานจำนวน 5 ราย และนำมาปรับภาษาให้มีความง่ายต่อการเข้าใจ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ 2.1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล 2.2) แบบประเมินการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าและ 2.3) แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการดูแลเท้า ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยเบาหวานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง 20 ราย จากนั้น นำมาทดสอบความเชื่อมั่นและความสอดคล้องภายใน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยแบบประเมินการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าและแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการดูแลเท้าได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87 และ 0.70 และเมื่อสิ้นสุดโครงการได้ค่า 0.93 และ 0.81 ตามลำดับ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistic Package of the Science /For Windows) โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่คู่และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ลักษณะทั่วไปและลักษณะทางคลินิกของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.7) มีอายุมากกว่า 65 ปี (ร้อยละ 43.3) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 82.1) มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 70.1) ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 100) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 82.1) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแบบไม่ใช้แรงงาน (ร้อยละ 62.7) ส่วนรายได้ของครอบครัวต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วง 2,501-5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 62.7)

ลักษณะทางคลินิกของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ (ร้อยละ 68.7) โดยมีระยะเวลาที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานนาน 5-10 ปี (ร้อยละ 82.1) วิธีการรักษาที่กลุ่มตัวอย่างได้รับส่วนใหญ่ได้รับการรักษาด้วยวิธีการรับประทานยาเม็ด (ร้อยละ 83.6) และไม่เคยได้รับคำแนะนำในการดูแลเท้า (ร้อยละ 55.2) ในด้านความผิดปกติที่เท้าพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความผิดปกติที่เท้า (ร้อยละ 56.7) และเคยมีประสบการณ์การเกิดแผลเล็กๆ น้อยๆ ที่เท้าเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการรักษาดังกล่าวในโรงพยาบาลด้วยแผลที่เท้า (ร้อยละ 95.1) ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดไม่มีแผลที่เท้า (ร้อยละ 100) และระดับน้ำตาลในเลือดก่อนอาหารเช้าในเดือนสุดท้ายก่อนการเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับน้ำตาลในเลือดน้อยกว่า 140 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ (ร้อยละ 64.2)

จากการทดสอบทางสถิติของลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประวัติการสูบบุหรี่ ระยะเวลาที่เป็นโรคเบาหวาน วิธีการรักษาที่ได้รับ ความผิดปกติของเท้า ประสบการณ์การเกิดแผลที่เท้า การเข้ารับการรักษาด้วยแผลที่เท้าและการได้รับคำแนะนำในการดูแลเท้าระหว่างกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าและกลุ่มควบคุมก่อนเข้าร่วมโครงการพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p > .05$)

ผลการศึกษาพบว่า หลังเข้าร่วมโครงการ 16 สัปดาห์ กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้ามีคะแนนการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าและพฤติกรรมการดูแลเท้าสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ($p < .001$, และ $p < .001$ ตามลำดับ) และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$, และ $p < .001$ ตามลำดับ) โดยมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับปานกลาง ($F = 103.072$, $p < .001$, $\eta^2 = 0.617$; $F = 115.930$, $\eta^2 = 0.644$) ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) แต่พฤติกรรมการดูแลเท้าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่าโปรแกรมการส่งเสริมสมรรถนะในการดูแลเท้าที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์ทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพและทฤษฎีสมรรถนะแห่งตนในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยทำให้ความรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยการให้เทคนิคการเล่าเรื่อง การส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนในการดูแลเท้าเป็นรายกลุ่มและการติดตามเยี่ยมบ้านและเยี่ยมทางโทรศัพท์ มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าและพฤติกรรมการดูแลเท้าสำหรับผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลชุมชน

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและเป็นเบาหวานไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผลการวิจัยอาจมีความจำกัดในการอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรที่มีลักษณะอื่นๆ เช่น ผู้ป่วยเบาหวานในระดับโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาลขนาดใหญ่อื่นๆ หรือในกลุ่มผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานน้อยกว่า 5 ปี

ข้อเสนอแนะ

1. ในการให้บริการคลินิกเบาหวาน ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ทักษะ เกี่ยวกับการดูแลเท้าในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โดยนำโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าไปใช้ใน คลินิก เพื่อให้ส่งเสริมผู้ป่วยเบาหวานเกิดการรับรู้ถึงความเสี่ยงของการเกิดโรค ความรุนแรง ภาวะ คุกคามของโรค ประโยชน์ที่จะได้รับและส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะในการดูแลเท้าเพื่อให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลเท้าที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งอาจจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดแผล ที่เท้าในระยะยาวต่อไป

2. ควรมีการสนับสนุนให้พยาบาลผู้รับผิดชอบงานคลินิกเบาหวานได้รับการฝึกอบรม ระยะสั้นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพและทฤษฎีสมรรถนะแห่งตนเป็น แนวทางในการพัฒนาการจัดบริการการส่งเสริมการดูแลเท้าในคลินิกเบาหวานโดยเฉพาะระดับ โรงพยาบาลชุมชนหรือสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ

3. ในการจัดหลักสูตรการศึกษาพยาบาล ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับ ทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพและทฤษฎีสมรรถนะแห่งตนและการนำไปประยุกต์ใช้ในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับผู้ที่เป็นโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงหรือโรคเรื้อรัง อื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการติดตามภาวะเสี่ยงของการเกิดแผลที่เท้าหรืออัตราการเกิด ภาวะแทรกซ้อนที่เท้าในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมการดูแล เท้าในระยะยาว

2. ควรมีการศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าซ้ำในโรงพยาบาลระดับ อื่นเช่น โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ซึ่งมีความแตกต่างของประชากร เพื่อ ประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมต่อไป

3. ควรมีการศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าโดยปรับกิจกรรมการเยี่ยม บ้านเป็นการเยี่ยมทางโทรศัพท์หรือใช้รูปแบบการกระตุ้นติดตามวิธีอื่นๆเพื่อลดค่าใช้จ่ายทางการ พยาบาล

4. ควรมีการศึกษาค่าใช้จ่ายทางการแพทย์พยาบาลในผู้ที่เข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าและกลุ่มที่เข้าร่วมการพยาบาลตามปกติ รวมทั้งติดตามค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ของกลุ่มตัวอย่างในระยะยาวเพื่อประเมินความคุ้มค่าของโปรแกรม

5. ควรมีการศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลเท้าซ้ำ โดยศึกษาในผู้ที่เป็นเบาหวานน้อยกว่า 5 ปี เพื่อขยายผลของโปรแกรมต่อไป